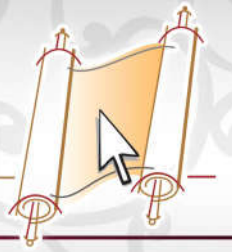

פרשה מבוארת

ע"פ רבנו האברבנאל

לע"נ הרב יעקב יצחק בן ר' אברהם דוד ז"ל ורעייתו מרת ברוריה בריינה בת ר' שלמה הכהן ע"ה

שתי הלכות ביום

גליון 36

פרשת ויחי

"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה" (בראשית פרק מז, כח)

שאלה: כיון שכבר נאמר בפרשה הקודמת שהיה יעקב בבואו למצרים בן מאה ושלושים, וכאן נאמר שחי מאה ארבעים ושבע שנים, הרי ידענו שחי במצרים שבע עשרה שנה, ולשם מה הוצרכה התורה לכתוב חשבון זה בפירושו.

תשובה: כיון שמחשבת יעקב היתה לרדת למצרים רק כדי לראות את יוסף ולחזור מיד, וכן בניו אמרו לפרעה 'לגור בארץ באנו', כי לא התכוונו להשתקע שם, וה' אמר ליעקב בנבואה כשירד למצרים שיתעכבו הוא ובניו במצרים ויפרו וירבו שם, אומר עתה כי עצת ה' היא תקום, כי נשאר יעקב במצרים שבע עשרה שנה, ולא שב לארץ כנען עד יום מותו. (שאלה א).

"ויאמר יעקב אל יוסף אל שדי נראה אלי בלזו בארץ כנען ויברך אתי, ויאמר אלי הנני מפרך והרביתך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת לנרעה אחריך אחרית עולם, ועתה שני בניה הנולדים לך בארץ מצרים עד באי אליה מצרימה לי הם אפרים ומנשה בראובן ושמעון יהיו לי" (בראשית פרק מז, ג-ה)

שאלה: מדוע הקדים יעקב לספר ליוסף את הנבואה שנראה אליו בלזו, לפני שאמר לו שאפרים ומנשה ייחשבו כשני שבטים. ולמה בחר דוק בשני בניו של יוסף שיהיו לשני שבטים.

תשובה: כיון שאמר ה' ליעקב בנבואה שלשה לשונות של ריבוי 'הנני מפרך, והרביתך, ונתתיך לקהל עמים', הבין יעקב שעתידיים להיות לו עוד שלשה שבטים [ולא יכל לפרש שהכוונה שיתרבה זרעו על ידי בניו בניו, כי בפסוק הבא אמר לו ה' ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריתך', הרי שכאשר דיבר ה' על צאצאיו אמר לו בפירושו שנתנת הארץ תהיה 'לזרעך', ואם כן כשאמר לו כאן בלשון נוכח 'הנני מפרך והרביתך ונתתיך לקהל עמים', כוונתו ליעקב בעצמו]. וכיון שלאחר נבואה זו נולד לו רק בנימין, הבין יעקב שאחד מבניו ייחשב לשני שבטים. וכיון שלשון 'מפרך' דומה לשם 'אפרים', הבין יעקב שכוונת הנבואה הזו היא לבני יוסף, מנשה ואפרים. (שאלות ד-ה)

"ועתה שני בניה הנולדים לך בארץ מצרים עד באי אליה מצרימה לי הם אפרים ומנשה בראובן ושמעון יהיו לי. ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו על שם אחיהם וקראו בנחלתם" (בראשית פרק מז, ה-ו)

שאלה: מה היתה הברכה המיוחדת ליוסף בכך ששני בניו ייחשבו כשבטים, ובפרט שמלשון 'על שם אחיהם יקראו בנחלתם' משמע שהיתה הברכה לענין הנחלה בארץ, וכיון שבין כך התחלקה הארץ לפי מספר האנשים שבכל שבט, אם כן בין כך היו מקבלים את אותו חלק בארץ, ומה החילוק אם ייחשבו כל האנשים כשבט אחד או שייחשבו כשני שבטים.

תשובה: בברכה זו היו שני חלקים, א. כיון שעם ישראל מיוסד על שנים עשר עמודים, שהם השבטים, וצפה יעקב ברוח הקודש ששבט לוי עומד להיבדל להיות שבט קדוש לפני ה', ויהיה צורך בשבט אחר שימלא את מקומו בדגלים, ובחנוכת המזבח, ובכל מקום שיהיה

צורך בדוקא במספר שנים עשר, היה הדבר ליוסף לכבוד, לתפארת ולקדושה, ששני שבטים אלו היו מבניו. ב. אמנם חלוקת הארץ היתה לפי מספר האנשים, אך דבר זה עצמו היה כלול בברכת יעקב שאפרים ומנשה יהיו 'כראובן ושמעון', היינו שיהיו מרובים באוכלוסים כמו ראובן ושמעון, וכפי שאכן רואים במנין השבטים, שהיו שבטים אלו מרובים כמו שאר השבטים. ומלבד זאת, אם היו נחשבים רק כשבט אחד, היו מקבלים את כל נחלתם בארץ במקום אחד, ועתה שהיו שני שבטים, קיבלו נחלה בשתי מקומות (שאלה ז).

"וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְחַלְכְּנוּ אִבְתֵּי לְפָנָיו אֲבָרְהֶם וַיִּצְחַק הָאֱלֹהִים הֲרַעָה אֹתִי מֵעוֹדִי עַד הַיּוֹם הַזֶּה, הַמְלֵאךָ הַגּוֹאֵל אֹתִי מִכָּל רָע וַיְבָרֶךְ אֶת הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמוֹ וְשֵׁם אִבְתֵּי אֲבָרְהֶם וַיִּצְחַק וַיְדַגֵּן לְרַב פְּקָרָב הָאֲרִיז" (בראשית פרק מו, טו-טז)

שאלה: מדוע פתח יעקב בדבריו בשלשה תארים שונים על הנהגת ה', א. 'האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו', ב. 'האלהים הרועה אותי', ג. 'המלאך הגואל אותי'.

תשובה: יעקב בהקדמתו רמז לשלשת עניני הברכה שיש לאדם בעולם, א. שילך בדרך הישרה אחרי ההצלחה האלוהית השייכת לעניני הנפש, ועל כך אמר 'האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו', והיינו ההליכה הרוחנית והנפשית, כמו שנאמר באברהם 'התהלך לפני והיה תמים'. ב. הברכה בעניני העולם הזה, שבהיותו שלם בהם לא יטרידוהו עניני העולם הזה, ועל כך אמר 'האלהים הרועה אותי מעודי עד היום הזה', שזן ופרנס וכלכל אותי כל ימי. ג. שינצל מהפגעים והמקרים החיצוניים המתרגשים לבוא לעולם, ועך כך אמר 'המלאך הגואל אותי מכל רע', ועל שלשת הדברים הללו יחד סיים ואמר 'ברך את הנערים', שיתברכו בשלשת הענינים הללו. (שאלה יב).

"וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת יְמִינוֹ וַיִּשֶׁת עַל רֹאשׁ אֲפָרַיִם וְהוּא הַצֵּעִיר וְאֵת שְׁמֵאלוֹ עַל רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שְׂבִיל אֶת יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר, וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְחַלְכְּנוּ אִבְתֵּי לְפָנָיו אֲבָרְהֶם וַיִּצְחַק הָאֱלֹהִים הֲרַעָה אֹתִי מֵעוֹדִי עַד הַיּוֹם הַזֶּה... וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֵל אָבִיו לֹא בֶן אָבִי כִּי זֶה הַבְּכוֹר שׂוֹם יְמִינִי עַל רֹאשׁוֹ, וַיִּמָּאֵן אָבִיו וַיֹּאמֶר יָדְעֵתִי בְּנִי יָדְעֵתִי גַם הוּא יִהְיֶה לְעֵם וְגַם הוּא יִגְדֵּל וְאֹלָם אֲחִיו תִּקְטֹן וְיִגְדֵּל מִמֶּנּוּ וַיִּרְעוּ וַיְהִי מָלֵא הַגּוֹיִם" (בראשית פרק מו, יד-טז)

שאלה: מדוע כאשר שיכל יעקב את ידיו והתחיל לברך את מנשה ואפרים לא היה הדבר רע בעיני יוסף, ורק כאשר סיים את ברכתו אמר יוסף לאביו שמנשה הוא הבכור.

תשובה: בתחילה חשב יוסף שבאמת כוונת יעקב לברך את אפרים ומנשה בברכות שונות, ולהגדיל את ברכתו של אפרים יותר משל מנשה, ומחמת כן הניח עליו בכוונה את יד ימינו, ולכן לא אמר יוסף דבר. אבל כשראה מלשון הברכה שבירך את שניהם בשווה ולא הגדיל ברכתו את אפרים יותר ממנשה, חשב שמא בטעות שינה יעקב את הנחת ידיו ולכן אמר לו עתה שמנשה הוא הבכור. ועל כך השיב לו יעקב 'ידעתי בני ידעתי', כלומר, ידעתי מדוע שיכלתי את ידי, וידעתי מדוע בירכתי את שניהם בברכה שווה. כי ידעתי ברוח הקודש ששניהם יהיו מרובים וחשובים, ולכן מצד לשון הברכה לא הפרשתי ביניהם, אך ידעתי גם שלאפרים יהיה יתרון ויגדל יותר ממנשה, ולכן שיכלתי את ידי להניח עליו את יד ימיני. (שאלה ח).

